

Próder István – Nyári Katalin

■ MMKM Vegyészeti Múzeuma, Várpalota

Magyar vonatkozású kémia- és vegyipartörténeti évfordulók

5 éve

2021-ben a HVG felsőoktatási rangsora szerint az ELTE Természettudományi Kara vezette a természettudományi képzéseket nyújtó intézmények oktatói kiválósága alapján összeállított országos listát, és legjobb lett a hallgatói kiválóság terén is.

2021. május 16-án hunyt el Gál Sándor, a

GÁL SÁNDOR

BME Szervetlen és Analitikai Kémia Tanszék professor emeritusa, a termoanalitika nemzetközi hírnévű kutatója, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja. Vegyészmérnöki diplomáját a BME Vegyészmérnöki Karán szerezte 1956-ban, ezt követően az Általános és Analitikai Kémia Tanszéken lett tanársegéd. 1983-ban egyetemi tanári kinevezést kapott, 2004-től professor emeritus. 1981–1988 között ellátta a Vegyészmérnöki Kar dékánhelyettesi, 1988–1996 között dékán tisztségét. A kar Doktori és Habilitációs Bizottságát 9 éven keresztül vezette, 1989-től a Varga József Alapítvány Kuratóriumának volt a vezetője. Az ő irányításával vezették be a hároméves nappali doktoránsképzést 1991-ben a karon, amivel a doktori tanulmányi és fokozatszerzés rendszere illeszkedett a fejlett országokban kialakult rendszerhez. Tudományos, szakmai tevékenysége három téma köré csoportosult: termodinamikai módszerek fejlesztése és alkalmazása, hőmérséklet-szabályozók és -programozók fejlesztése, valamint a heterogén kémiai technológiai eljárások kutatása és fejlesztése a vegyipar, az élelmiszeripar és a takarmánygyártás területén.

Magyarországon legismertebb szakmai eredménye a szorbítolvadékok kristályosításának új megoldása és az eljárás ipari szintű megvalósítása. A Péti Nitrogénművekben évtizedeken át ezzel az eljárással gyártották a szilárd szorbitot, a teljes technológiát pedig exportálták is.

2021-ben biogáz előállítására dolgoztak ki új módszert, a fűzfa biomasszájának energetikai hasznosítása érdekében, a Szegedi Tudományegyetem (SZTE) munkatársai, a Szegedi Biológiai Kutatóközponttal (SZBK), az Agrár-Béta Mezőgazdasági Kft.-vel és a Kaposszekcsői Agrár-Biogáz Kft.-vel együttműködve. Az egyetemen és az SZBK-ban Dudits Dénes akadémikus vezetésével zajló közös kutatásnak köszönhetően kiderült, hogy a biogázreaktorokba helyezve, a hagyományos szerves hulladékok mellett, a fűz biomasszája az egyik legalkalmasabb alapanyag a biogáz előállítására.

10 éve

2016-ban a Bérés Gyógyszergyár Szolnokon megkezdte új üzemének kialakítását. Az új gyárreszleget 2018. szeptember 25-én avatták fel. A beruházás célja a kutatás-fejlesztési bázis, a minőségellenőrzési laboratórium bővítése és az új termékek előállításához új gyárterület létrehozása volt.

2016. január 17-én hunyt el Szántay Csaba Állami és Széchenyi-díjas vegyészmér-

SZÁNTAY CSABA

nök, egyetemi tanár, az MTA rendes tagja. 1950-ben kezdte oktató- és kutatómunkáját a BME Szerves Kémia Tanszékén. 1967-ben lett egyetemi tanár, 1978–1994

között tanszékvezető. Tudományos kutatásait a biológiai aktív természetes szerves anyagok szintézise területén végezte. Kiemelkedő eredménye a Richter Gedeon kutatóival közösen kidolgozott Cavinton-szintézis.

2016. március 1-jén hunyt el Rabó Gyula

RABÓ GYULA

vegyészmérnök, a Varga József által alapított Nagynyomású Kísérleti Intézet (NAKI) igazgatóhelyettese, később az Union Carbide, majd az Universal Oil Products katalíziskutatási igazgatója. 1988-tól ez utóbbi vállalat tudományos tanácsadója. Nehézolajok krakolási eljárásaival, majd zeolitkatalizátorok kutatásával, fejlesztésével és kőolajipari felhasználásával foglalkozott. Kutatta a zeolitkatalizátorok alkalmazásakor végbemenő reakciók mechanizmusát.

2016. március 16-tól az Amerikai Egyesült Államok gyógyszerértáiraiban forgalomba került a Vraylar, egy cariprazine hatóanyagot tartalmazó új antipszichotikum, amelyet a Richter Gedeon Nyrt. kutatói fedeztek fel, és Magyarországon indult az anyag gyógyszerre fejlesztése. A gyógyszer forgalmazását az Egyesült Államok Élelmiszer- és Gyógyszerügyi Hivatala (FDA) engedélyezte felnőtt betegeknek az I. típusú bipoláris betegséghez társuló mániás vagy kevert epizódok és a skizofrénia kezelésére.

2016-ban Irinyi-terv néven új magyar iparstratégiát jelentettek be, amely szerint az ipar fokozottan támaszkodik a tudásra, a kutatás-fejlesztésre, a felsőoktatásra és a szakoktatásra.

2016-tól az agrárképzés és -kutatás fejlesztésére a Budapesti Corvinus Egyetem há-

rom budai kara (az élelmiszeripari, a kertészettudományi kar és a tájépítészeti-településfejlesztési kar) a Szent István Egyetemhez került.

2016. április 14-én hunyt el *Lakatosné Győri Katalin* könnyűipari mérnök a Textilipari Műszaki és Tudományos Egyesület szervezőtitkára, majd ügyvezető főtitkára. Az egyesület gazdálkodásának felügyelete, hazai és nemzetközi konferenciák szervezése, egyesületi kiadványok megjelentetése jelentette fő működési területét. Emellett a Textilmúzeum Alapítvány kurátoraként is tevékenykedett, és eredményes résztvevője volt a szakterület hazai és európai uniós fejlesztési projektjeinek.

2016-ban a *Richter Gedeon Nyrt.* az egészség kategóriában társadalmi felelősségvállalási díjat (Corporate Social Responsibility, CSR) nyert el.

2016-ban az *Egis Gyógyszergyár* budapesti telephelyén új, nagy kapacitású gyártósort helyeztek üzembe. Ez a fejlesztés a hatóanyaggyártás korszerűsítésének első szakaszát jelentette, amely automatizált folyamatirányítási rendszerrel, alacsonyabb energiafogyasztással, kevesebb szén-dioxid-kibocsátással többfajta anyag előállítására volt alkalmas. A beruházás második gyártósorát 2017-ben indították meg.

2016 májusában került piacra az Egyesült Államokban az *Egis Gyógyszergyár* koleszterincsökkentésre használt rozuvasztatin gyógyszerkészítménye.

2016-tól a *Tiszai Vegyi Kombinát Nyrt.* MOL Petrolkémia Zrt. néven folytatja működését.

2016-ban a *Richter Gedeon Nyrt.* nőgyógyászati üzletágának bővítéséhez felvásárolta a svájci székhelyű *Finox Holding* biotechnológiai vállalatot.

2016. május 29-én hunyt el *Katona Tamás* vegyész, a szegedi Conti Tech Rubber Industrial Kft. ügyvezetője. 1987-ben szerzett diplomája után a Szegedi Tudományegyetem Szerves Kémia Tanszékének munkatársa. Modern technológiák bevezetésével segítette a Conti Tech Rubber fejlődését, amelynek több terméke piacvezető lett.

2016-ban a *MOL Nyrt.* lezárta az Agip felvásárlását Magyarországon és a régióban. Magyarországon 173, régiós szinten 450 töltőállomás került a MOL-hoz.

2016. augusztus 28. – szeptember 1. között az *ELTE Kongresszusi Központjában* 380 résztvevővel rendezték meg a bioszervetlen kémikusok európai konferenciáját.

2016-ban a *BorsodChem Zrt.*-nél (ma: Wanhua-BorsodChem) megindították a sósavkonverziós üzemet.

2016-ban hunyt el *Billes Ferenc* vegyészmérnök, a BME Fizikai Kémia Tanszékének docense, egyetemi magántanár. Termodinamikai kutatásokkal kezdte pályáját, majd fő területe a rezgési spektroszkópia lett. Ennek során a rezgési színképek kvantummechanikai számításokkal segített értékelésével foglalkozott. 30 éven át irányította a BME Fizikai Kémiai Tanszék spektroszkópiai csoportját. Számos szakmai konferencia szervezésében működött közre, 60 éven át vett részt az egyetemi oktatásban.

2016. augusztus 31-én hunyt el *Fekete Jenő* vegyészmérnök, a BME professzora, Erdely László-díjas. Közel négy évtizeden át volt a kromatográfia elismert kutatója. Hazai oktatómunkája mellett az Amszterdami Egyetemen és a Müncheneri National Centerben is dolgozott.

2016. szeptember 8-án hunyt el *Fejes Pál* fizikai kémikus, alkalmazott matematikus, egyetemi tanár. A Veszprémi Vegyipari Egyetemen végzett 1953-ban. Az MTA Központi Kémiai Kutatóintézetnek Katalízis Osztályát, majd az MTA Izotóp Intézetének Izotóppalkalmazási Osztályát vezette. 1970-től a Szegedi Tudományegyetem Radiokémia Tanszékének, majd 1971-től ezzel együtt az Alkalmazott Kémiai Tanszéknek is tanszékvezetője. Fontos eredményeket ért el a gázkromatográfiában, valamint az adszorpció, a heterogén katalízis és a reakciókinetika kutatások területén.

2016. szeptember 22-én hunyt el *Hollósi*

HOLLÓSI MIKLÓS

Miklós szerves kémikus, egyetemi tanár, az MTA rendes tagja. Az ELTE Szerves Kémiai Tanszékén dolgozott, 1993–2006 között tanszékvezetőként. Kutatási területe a peptid-kémia és a kiroptikai spektroszkópia volt. Vendégkutató és vendégprofesszor volt az Egyesült Államokban, a Brandeis Egyetemen és a Wistar Intézetben. Vizsgálta az Alzheimer-kór szerkezeti biokémiai vonatkozásait.

2016. december 17-én hunyt el *Gál Miklós* vegyész, az ELTE Kémiai Intézetének tudományos főmunkatársa. Az ELTE Fizikai Kémiai és Radiológiai Tanszékén, az MTA Izotóp Intézetében és az ELTE Általános és Szervetlen Kémiai Tanszékén dolgozott. Kutatási eredmé-

nyei többek között a Fourier-transzformációs infravörös spektroszkópiák, a lézer Raman-spektroszkópiák vizsgálatához, a magas hőmérsékletű szupravezetők kémiai tanulmányozásához kapcsolódnak.

15 éve

A 2011-es évet az ENSZ Közgyűlés 63. ülészakán, 2008. december 30-án, Etiópia előterjesztésére, az A/RES/63/209 számú határozattal a *Kémia Nemzetközi Événé* (International Year of Chemistry) jelölték.

2011. március. 4-én hunyt el *Bodor Endre* egyetemi tanár, a Veszprémi Egyetem (ma: Pannon Egyetem) Általános és Szervetlen Kémia Tanszékének tanszékvezető professzora. A BME elődjében kezdte pályáját. Az aszkorbimetria, majd a polarográfia területén végzett kutatásokat. 1954-ben került Veszprémbe. Az 1960-as években kiadott jegyzetei, majd „Szervetlen kémia” könyve a magyar egyetemi oktatás első korszerű, kvantumkémiai szemléletű tankönyvei voltak.

2011. augusztus 25-én hunyt el *Nyitrai József* vegyészmérnök, a BME Szerves Kémiai és Technológiai Tanszékének egyetemi tanára. Szakterülete: heterociklusos vegyületek kémiaja, N-heterociklusok fotokémiaja, béta-laktámok kémiaja. Társ szerzője volt a „Kémiai elnevezés és helyesírás alapjai” című könyvnek. Az MKE-ben elnöke volt a Nemzetközi Kapcsolatok Bizottságának.

2011 szeptemberében nyitották meg a Lafarge SA és a Strabag St képviselői Királyegyházán (Baranya megye) Európa legmodernebb cementgyárát (*Lafarge Cement Magyarország*). A legszigorúbb környezetvédelmi feltételeknek is megfelelő gyár évi 1 millió tonna cementet állít elő.

2011. szeptember 11-én hunyt el *József Gábor* vegyészmérnök, a Tiszai Finomító létrehozója, a MOL Rt. (ma: MOL Nyrt.) nyugalmazott ügyvezető igazgatója. 1985-ben az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt (OKGT) műszaki vezérigazgató-helyettese, majd a MOL létrejöttével annak ügyvezető igazgatója. A MOL nemzetközi kapcsolatainak kiépítésén, fejlesztésén dolgozott. Elnöke volt az MKE Ásványolaj- és Petrolkémiai Szakosztályának és tagja az MTA Energiapolitikai Szakértői Bizottságának.

2011 szeptemberében hunyt el *Gorondy Nóvák Zsuzsa* vegyészmérnök, gumipari

szakértő. A Taurus Gumiipari Vállalatnál, majd jogutódjánál a Michelin Hungária Kft.-nél dolgozott. Import gumiipari anyagok helyettesítésével, gyártásuk megszervezésével foglalkozott. El látta az Inter Rubber Kft. képviseletét, segítette az MKE Gumiipari Szakosztályának működését.

2011. szeptember 30-án a BorsodChem Zrt. (ma: Wanhua BorsodChem) felavatta új TDI-üzemét Kazincbarcikán. A TDI (toluol-diizocianát) a poliuretán-gyártás fontos kiindulási anyaga. A vegyipari nagyvállalat 200 millió euró értékű beruházásával Európa vezető TDI-gyártói közé került.

2011. október 9-én hunyt el Hermecz István vegyész-mérnök, az MTA levelező tagja. A Chinoinban a gyógyszerkutatás területén dolgozott, kezdetben laborvezetőként, majd kutatási igazgatóként. Számos hatóanyag (antibiotikumok, alkaloidok, fájdalomcsillapítók) kialakításával, prosztaglandintermékek kifejlesztésével foglalkozott. Kutatta az új kémiai módszerek alkalmazásának lehetőségét, együttműködött tudományos intézményekkel, egyetemekkel. Megalapította az MTA Gyógyszerkémiai és Gyógyszer-technológiai Munkabizottságát. Több mint 340 közleménye jelent meg nemzetközi folyóiratokban, szabadalmi bejelentéseinek száma: 130.

2011. október 21-én Berlinben megalakult a Science Europe, az új európai tudományos kutatási szervezet. Az Európai Unió új szervezetének székhelye Brüsszelben van, célja a tudomány megalapozó értékeinek gazdasági, társadalmi, politikai érvényesítése.

2011. november 10-én Magyarországon egyedülálló, de a világon is az élvonalba tartozó gyógyszervizsgáló, úgynevezett pharmatom laboratóriumot adtak át Debrecenben, az MTA Atommagkutató Intézetében (Atomki). A pharmatom-programot – amelynek elsődleges célja a gyógyszerek biztonságosságának fokozása – 250 millió forint európai uniós és hazai társfinanszírozással, ugyanennyi önrész hozzáadásával valósította

meg az Atomki, a Debreceni Egyetem, a Richter Gedeon Nyrt., a Huniko Kft., a Pharmapolis Debrecen Kft. és a Cívis Gyógyszer-technológiai Kft. részvételével létrejött projektcéggé, a Pharmatom Hungária Kft.

2011-ben az IUPAC két új „szupernehéz” elemet véglegesített a Mengyelejev-féle periódusos rendszerben. Ezek a 110-es rendszámú darmstadtium és a 111-es rendszámú röntgenium, míg a 112-es rendszámú koperníciumot már 2010-ben beillesztették a kémiai elemek sorába.

2011-ben hunyt el Kovács Lajos, Állami díjas vegyész-mérnök. Létrehozta a festékipari tanácsadó és vevőszolgálatot. Megszervezője volt a korszerű magyar festékipari kutatásnak, megalakította az MKE Lakk és Festékipari Szakosztályát, szerkesztette a Lakk és Festékipari Zsebkönyvet.

2011. december 31-én hunyt el Vértess Attila

VÉRTESS ATTILA

vegyész-mérnök, az MTA rendes tagja. Bevezette a „Magkémia” tárgy oktatását az egyetemen. Kiss Istvánnal írtott „Magkémia” könyve külföldön Nuclear Chemistry címen jelent meg. A témakörben és a Mössbauer-spektroszkópia területén számos könyve és publikációja jelent meg. Az ELTE TTK Fizikai Kémiai Tanszékén létrehozta a Magkémiai Laboratóriumot, amely később külön tanszékké alakult. Széchenyi-díjjal és Hevesy-éremmel ismerték el munkáját.

20 éve

2006 januárjában a Magyar Alumínium Rt. (ma: Inotal Alumíniumfeldolgozó

INOTAL ZRT.

Zrt.) leállította Inotán az alumínium-termelést. Elődjé, az Inotai Alumíniumkohó 1952. augusztus 18-án lépett termelésbe. Várpalota környékének ipari fejlődéséhez a szénbányászat és a pét-fürdői műtrágyagyártás mellett az alumíniumgyártás is hozzájárult. A kohó

leállítását után az alumínium felfgyártmány előállítás tovább folytatódott vásárolt kohóalumínium és alumínium-hulladék feldolgozásával.

2006. január 18-án hunyt el Orbán István vegyész-mérnök, az Egis Gyógyszergyár vezérigazgatója, a BME címzetes egyetemi tanára. Az Egis Gyógyszergyár és jogelődje, az EGYT Gyógyszervegyészeti Gyár volt egyetlen munkahelye, ahol 42 éven át dolgozott, 1982-től vezérigazgatóként. Vezetésével a vállalat fejlett gyógyszeripari termelő- és kutatóbázissá vált. Irányítása alatt az Egis az első között alakult át részvénytársasággá. A társaság privatizációja az ő elképzelései alapján valósult meg 1995-ben, amikor a francia Servier cég a részvények 50,9 százalékát megvásárolta.

2006. május 21-én hunyt el Szabadváry Ferenc vegyész-mérnök, az MTA rendes tagja, az Országos Műszaki Múzeum nyugalmazott főigazgatója, hazai és nemzetközi tudományos szervezetek alapítója, a tudomány- és technikátörténeti kutatások, a műszaki muzeológia kiemelkedő személyisége. A BME Általános Kémiai Tanszékének oktatójaként analitikai kémiai vizsgálatait után érdeklődése a kémiatörténeti kutatások felé fordult. Tudományos alapossággal és olvasmányos stílusban írta meg „Az analitikai kémia története” címmel művét, majd további húsz könyvét, közöttük a Szőkefalvi-Nagy Zoltánnal közösen „A kémia története Magyarországon” című könyvet. A várpalotai Vegyészeti Múzeum indításakor meghatározó szerepe volt a kutatómunka kialakításában, a főbb gyűjtési irányok kijelölésében.

2006 júniusában a nyergesújfalui Zoltek Zrt.-nél új üzemcsarnokot adtak át, ahol amerikai technológiával a világ legnagyobb szénszálgártó kapacitását alakították ki.

2006. július 1-jétől a BME Vegyész-mérnöki Karának elnevezése Budapesti Műszaki- és Gazdaságtudományi Egyetem Vegyész-mérnöki és Biomérnöki Karára változott. A kar szervezeti felépítése is változott, tíz szervezeti egységből összevonásokkal öt új tanszék alakult.

2006. augusztus 5-én hunyt el Réffy József vegyész-mérnök, egyetemi tanár, a BME Szervetlen Kémia Tanszékének tanszék-vezető professzora. Az elemorganikus vegyületek szerkezetvizsgálatával foglalkozott. Színvonalas és közérthető előadásai alapján az egyetem legkiválóbb oktatói között tartották számon. Tan-

PHARMATOM LABORÁTORIUM

székvezetői munkája mellett volt dékánhelyettes, rektorhelyettes. Vezette az Oktatási Minisztérium Felsőoktatási Főosztályát. Elnöke volt az MTA Szeretlen és Kovalens Vegyületek Munkabizottságának, dolgozott az Európai Vegyész-mérnök Szövetség Oktatási Bizottságában.

2006. augusztus 15-én hunyt el Varga Edit

VARGA EDIT

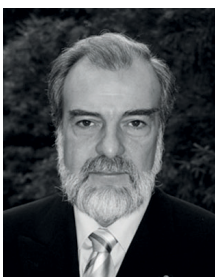

vegyész, a Richter Gedeon Nyrt. nyugalmazott vezérigazgatója. Vezetése alatt a gyár jelentős növekedése ment végbe, új gyártásprofilok alakultak ki, létrejött a vállalat dorogi gyáregysége. Folyamatosan bővült a termékválaszték, fejlődött a kutatási tevékenység, szélesedtek a vállalat nemzetközi kapcsolatai. Munkásságáért Eötvös- és Állami Díjban részesült.

2006. augusztus 19-én hunyt el Gegus Ernő vegyész-mérnök, címzetes egyetemi tanár. Kezdetben optikai emissziós színképlelemzéssel foglalkozott, majd 1959-től 1974-ig a Vasipari Kutató Intézet Színképlelemző Laboratóriumát vezette. Kiemelkedő eredményeket ért el a vas- és acéletalponok gyártásához szükséges homogenitás- és elemanalitikai vizsgálatok kifejlesztésében. 1974–86 között a Veszprémi Vegyipari Egyetem (Pannon Egyetem) Analitikai Kémia Tanszékén működő akadémiai kutató csoport tagjaként dolgozott. A régészeti leletek vizsgálata kutatásainak meghatározó részét alkotta.

2006. október 30-án hunyt el Nyiredy Szabolcs

NYIREDY SZABOLCS

akadémikus, a Gyógynövénykutató Intézet Rt. elnökgazgatója. A SOTE Gyógyszerészeti Intézetben végzett munkája után 1983-tól 8 évet töltött Svájcban, a zürichi Gyógyszerészeti Intézetben. 1990-ben vette át a Gyógynövénykutató Intézet vezetését. Vezetése alatt az intézet a hazai elválasztástudomány, a kromatográfia legeredményesebb műhelyévé vált.

2006 novemberében kísérleti biogáztermelő berendezést avattak Kaposvárott a Magyar Cukor Zrt. gyárában. Az országban először próbálták ki ipari körülmények között, hogy a cukorgyári melléktermékekből hogyan lehet biogázt kinyerni és környezetbarát technológiával energiamegtakarítást elérni.

2006 novemberében megkezdődött a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Sajóbábonyparkjában lévő Észak-magyarországi Vegyiművek Kft. (ÉMV) felszámolása. Az ÉMV termelése 2006 nyarán állt le. Területén alakult 2008-ban a Kischchemicals Gyártó és Kereskedelmi Kft. A vállalat foszféngáztermelő intermedieket, növényvédő szereket gyárt.

2006. november 22-én hunyt el Pillich Lajos vegyész-mérnök, a Richter Gedeon Nyrt. örökös tiszteletbeli elnöke. Pályá-

PILICH LAJOS TÁBOROZÓ DIÁKKAL

futását analitikusként kezdte a Richterben, majd üzemvezetőként, 1942–1976 között műszaki igazgatóként dolgozott. 1990-től 1999-ig a részvénytársaság elnökeként tevékenykedett. Tevékenysége meghatározó volt a vállalat és a magyar gyógyszeripar fejlesztésében. Az 1970-es évekre a Richter Gedeon Gyógyszer-gyár nemzetközi szinten is jelentős nagyüzemmé fejlődött. Az 1990-ben újra részvénytársasággá alakult gyár Pillich Lajos elnökségével sikeresen működött piacgazdasági körülmények között, és a magyar gyógyszergyárak közül egyedül tartotta meg önállóságát.

2006-ban hunyt el Szakács Ottó vegyész, analitikus, az ELTE Szeretlen és Analitikai Kémiai Tanszékének oktatója. Meghatározó része volt az egyetem műszeres analitikai kémiai laboratóriumának felszerelésében, tematikájának kidolgozásában. Az optikai emissziós színképlelemzés területén végzett kutatásokat, majd az atomabszorpciós mérés technikában láng- és grafitkemencés atomizáción alapuló módszereket dolgozott ki.

25 éve

2001 februárjában a Magyar Mérnöki Kamara Vegyész-mérnöki Tagozata Péceli Béla-díjat alapított. Péceli Béla (1921–2000) kiemelkedő munkát végzett a korszerű hazai kőolajfeldolgozó ipar megteremtésében, működtetésében és távlati fejlesztési terveinek kialakításában.

2001. április 12-én nyitották meg a Richter-múzeumot a vállalat alapításának 100.

évfordulója alkalmával rendezett ünnepségsorozat kezdeteként.

2001. április 20-án hunyt el Földiák Gábor vegyész-mérnök, az MTA Kémiai Kutatóközpont Izotóp- és Felületkémiai Intézetének egykori főigazgatója, egyetemi tanár. Munkássága kiemelkedő a sugárhatás-kémia, a sugártechnológia, az izotóptechnika és a petrollkémia területén. Igazgatója volt a Mérnöktovábbképző Intézetnek, 1983–1986 között művelődésügyi miniszterhelyettes.

2001. május 3-án adták át a Sanofi-Synthelabóhoz (később: Sanofi-aventis, Sanofi) tartozó Chinoín új kémiai kutatási épületét. A térség legkorszerűbb kémiai kutatási központjában új hatóanyagok kutatásával, preklinikai vizsgálatokkal és termékfejlesztéssel foglalkoznak.

2001. június 1-jén avatták fel Kazincbarcán Magyarország első projektfinanszírozási ipari erőművét. Az 1998-ban megalapított projektfinanszírozás tagjai: a BorsodChem Erőmű Kft., az áramszolgáltató Émász Rt. és a gázszolgáltató MOL Rt.

2001. július 8-án hunyt el Bodor Géza vegyész-mérnök, címzetes egyetemi tanár. 40 éven át dolgozott a Műanyagipari Kutató Intézetben. Kutatásai a polimerek fizikai tulajdonságainak vizsgálatához kapcsolódnak. Munkáiról szakcikkei mellett a „Polimerek szerkezetvizsgálata” (1982), „Structural Investigation of Polymers” (1991), valamint „Polimer anyag-szerkezettan” (1995) könyveiben számolt be.

2001. augusztus 2-án a BorsodChem Rt.-nél (Wanhua-BorsodChem) megindították az évi 60 kt kapacitású TDI-üzem (toluilén-diizocianát) próbaüzemét.

2001. november 26-án ünnepélyesen felavatták Százhalombattán a MOL Rt. Dunai Finomítóban a késleltetett koksizálóüzemet. A 60 milliárd forintos beruházással megvalósított üzem jelentősen javítja az értékes termékek arányát. A késleltetett koksizálóeljárás az erőművekben korábban nehéz fűtőolajként eltüzelte kőolajipari desztillációs maradékokat alakítja át. A technológia ezekből motorhajtó anyagok értékes komponenseit állítja elő, melléktermékként gazdaságosan felhasználható petrollkoksiz keletkezik.

30 éve

1996-ban a volt Peremartoni Vegyipari Vállalat részterületén működő Transcenter

Kft. (ma: Yara Hungária Kft., a Yara International ASA, főként norvég tulajdonú anyacég része) új nitrogénműtrágyát fejlesztett ki, amely nem növeli a talaj nitráttartalmát.

1996. június 2-án hunyt el Szabó Zoltán vegyész-mérnök, egyetemi docens. A BME Szervetlen Kémiai Tanszékén kezdte pályafutását, majd 1946-ban a Hidroxigén-gyárhoz került. 1951–1985 között a Vegyterv főmérnökeként dolgozott. Nagyüzemek, kísérleti üzemek tervezési munkáiban vett részt. Az egyetemi oktatásban vegyipari műveleteket, tervezési ismereteket adott elő. Több kézikönyv társszerzője, szerkesztője volt, haláláig tagja a Magyar Kémikusok Lapja szerkesztőbizottságának.

1996 őszén került forgalomba az akkori Richter Gedeon Rt. Curiosin nevű új originális készítménye, amely felfekvések, fekélyek, nehezen gyógyuló sebek hatékony gyógyszere. A szert, amelynek felfedezői Illés Lajos és munkatársai, több országban szabadalmaztatták. Természetes eredetű hatóanyaga a hialuronsav cinkkomplexe.

1996-ban a Taurus Gumiipari Rt. részvényeinek 90%-át a francia Michelin vásárolta meg. Budapesten a Kerepesi úti Taurus telephelyén (egykori Magyar Ruggyantaárugyár) a termékek gyártása 2014-ben megszűnt. Jelenleg Nyíregyházán működik a Michelin Hungária Kft.

1996. október 29-én felavatták a Győrt Baumgartennel összekötő Magyarország–Ausztria gázvezetékét. A 117 km-es vezeték az európai gázrendszerhez kapcsolja Magyarországot, növeli a gázellátás biztonságát.

1996. november 8-án átadták a Zsanai Földalatti Gáztároló első építési ütemének létesítményét, amely 600 millió m³ földgáz tárolására alkalmas. A második ütemet 2009 novemberében fejezték be.

1996. december 23-án hozták létre az Alapítványt a Magyar Peptid- és Fehérjekutatásért közhasznú nonprofit szervezetet.

1996-ban hunyt el Mázor László gyógyszerész, analitikus, egyetemi tanár. Első

könyvét Plank Jenő professzorral a „Fémelemzés módszerei” címen adta ki. Az 1960-as évektől kezdődően a szerves analitika területén folytatott kutatásokat. „Szerves kémiai analízis”, „A szerves kémiai analízis korszerű módszerei” c. könyvei általános szakmai elismerést nyertek. Szerkesztésében jelent meg az „Analitikai zsebkönyv”, amely négy kiadásban mind a hazai, mind a külföldi kémikusok hasznos segítsége lett.

35 éve

1991. június 3-án jegyezték be a Pannonplast Műanyagipari Rt.-t a cégnyilván tartásba. Első elődállomása 1922-ben Magyar Gomb- és Műanyaggyár Rt. néven alakult. Jogelődjai voltak még: a Hungária Gumigyár Rt., Hungária Gut-tapercha és Gumigyár, végül 1958-tól a Hungária Műanyagfeldolgozó Vállalat.

1991. június 5-én kezdte meg a termelést Százhalombattán a Dunastyr, a polisztirol gyártó magyar–olasz vegyes vállalat. A polisztirolgyártási licencet a Montedipe cégtől vásárolták. Az üzem termelési kapacitása 45 kt/év ütésálló polisztirol és 20 kt/év habosítható polisztirol.

1991-ben alapították a PannonPharma Gyógyszergyártó Kft.-t. A magyar–amerikai vegyesvállalat generikus gyógyszerek gyártásával, fejlesztésével, forgalmazásával foglalkozik, gyógyszerüzemeket, műszaki elemzéseket végez. A vállalat Pácsváradon építette fel gyógyszergyárát. A település egykor Szent István által alapított bencés monostorának 1015-ben kelt alapító levele első ízben tesz említést kórházról, gyógyszeréről, gyógyításról. Első királyunk a gyógyításhoz gyógyító szolgákat, gyógyító növényeket gondozó kertészeket és fürdőmestereket is rendelt.

1991. június 21-én hunyt el Kajtár Márton, az ELTE Szerves Kémiai Tanszékének professzora. A hazai alkalmazott kirotikai spektroszkópia megteremtője volt, közel száz eredeti tudományos közleményének kétharmada ezzel a területtel foglalkozik.

1991. június 22-én hunyt el Huszár Andor vegyész-mérnök, a Tiszai Vegyi Kombinat nyugalmazott Állami díjas vezérigazgatója. 1964-ben került a TVK-hoz, amelynek igazgatója, majd 1979-től 1989-ig, nyugdíjazásáig vezérigazgatója volt. Tevékenysége szorosan összekapcsolódik a magyar petrokémiai iparral, az

olefinkémiai termékek előállításával, feldolgozásával, a hazai polietilén- és polipropilén-gyártás megvalósításával és továbbfejlesztésével. Jelentős szerepe volt abban, hogy a TVK-nál nemzetközi összehasonlításban is korszerű, gazdaságos termelési kapacitású üzemek jöttek létre.

1991. július 3-án indították meg a TVK (ma: MOL Petrolkémia Zrt.) új polietilén-gyárát. Az 1970 és 1986 után sorrendben harmadik polietilén-gyár kapacitása 60 kt/év kis sűrűségű polietilén. A technológia a BASF-től származik. Az új polietilén termékek optikai tulajdonságai jobbakk, ami különösen a fóliagyártásnál jelentős.

1991. szeptember 1-jén a Reanalnál négy önálló kereskedelmi egység alakult, I. vegyszerbolt (belföldi finomvegyyszer-elátásra); II. diagnosztikabolt (diagnosztikai reagenskészletek forgalmazására); III. egyedi import csoport (finomvegyszerek egyedi igényre történő behozatalára); IV. termelői áras értékesítés (nagy felhasználóknak). 2007-ben a Reanal Zrt. megalapította a Reanal Laborvegyyszer Kft.-t, amely teljes mértékben átvette a laboratóriumi vegyszerek, segédanyagok és laborszerek forgalmazását.

1991 szeptemberében végleg leállt a Tata-bányai Alumíniumkohó. Mindhárom kohósarnokban beszüntették a termelést.

1991. október 1-jén jött létre a Magyar Olaj- és Gázipari Részvénytársaság (ma MOL Nyrt.) az 1957-ben alapított Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt (OKGT) átalakításával. 30 év alatt a MOL sikeres, integráltan működő társasággá vált, magába foglalta a szlovákiai Slovnaftot, és a TVK-t. Irányítása alá került a horvát INA olajtársaság. A termékelőállítás, kereskedelem, szénhidrogénkészlet kutatás-termelése, töltőállomás-fejlesztés terén elért eredményei révén a középkelet-európai térség egyik legjelentősebb vállalata lett.

1991. október 1-jétől a Budalakk Festék- és Műgyantagyár gyáregységei részben egyszemélyes kft., részben vegyes vállalat, részben önálló kft. formában működnek (összesen hét kft. alakult).

1991. október 14-én kezdte meg a termelést a százhalombattai Dunai Finomító 7,1 milliárd forintért épült, 600 kt/év kapacitású benzinreformáló üze me. Az Universal Oil Products Co. (UOP) technológiával folyamatos katalizátorregenerálást megvalósító, 4-es számú Reformáló üzem megindítása műszaki fel-

tételt jelentett a benzin-ólmartartalom európai normáknak megfelelő csökkenéséhez.

1991. október 14-én hunyt el Székely Géza, a holland–magyar tulajdonú AKZO-TVK Rt. elnök-igazgatója. Kiemelkedő tevékenységet végzett a Chemolimpex export főosztályán, valamint a TVK, majd az AKZO TVK fejlesztésében.

1991 októberében a BorsodChem Rt. üzembe helyezte 25 ezer tonna/év kapacitású MDI-(metilén-difenil-diizocianát) üzemét, amit a Mitsui Toatsu Chemical eljárására a CHISSO Eng. közreműködésével valósítottak meg. A gyár a poliuretán-gyártás egyik alapanyagának, az izocionátkomponensnek (MDI) három alaptípusát gyártja.

1991. november 15-én kezdte meg a termelést Budapesten Európa egyik legmodernebb levegőszétválasztó üzeme, amely óránként 6000 m³ cseppfolyós terméket képes előállítani. Az üzem tulajdonosa a Messer Hungarogáz Kft.

1991. november 28-án helyezték üzembe a Dorogi Égetőmű abszorberét.

1991 decemberében a MOL Rt. Tiszai Finomító (TIFO, Tiszaújváros) területén üzembe helyeztek egy évi 8 kt kapacitású, nagy tisztaságú izobutilént gyártó üzemet. (Részletes ismertetése Szatmári Ede cikkében, MKL, 50 1995. 206–210).

40 éve

1986. február 6-án hunyt el Szarvas Pál, a Kossuth Lajos Tudományegyetem tanszékvezető egyetemi tanára. Társ szerzője volt az „Általános és szervetlen kémia” c. könyvnek, amely csaknem húsz évig volt a kémia szakos hallgatók tankönyve. Több analitikai módszert dolgozott ki különböző fémek mennyiségi meghatározására, elválasztására. 1963–1968 között a KLTE rektori tisztét töltötte be.

1986. március 31-én kezdte meg a termelést Pétfürdőn a Nitrogénművek Rt. új argonüzeme.

1986 júniusában megkezdtek a Biogal Rt.-nél (ma Teva Magyarország Zrt.) a CIBA-GEIGY licence alapján készülő antibiotikumtartalmú gyógyszeralapanyag, a V-penicillin-szulfoxid-benzhidrid-észter gyártás üzem próbáit.

1986. július 7-én hunyt el Mészáros Zoltán vegyészmérnök, egyetemi tanár, a Chinoi kutatási igazgatója, a Magyar Farmakológiai Társaság Gyógyszerkémiai szekciójának titkára.

1986. június 15-én hunyt el Farkas Loránd vegyész, akadémikus az MTA alkaloid-kémia kutatócsoportjának tudományos tanácsadója, a flavonkémiai munkabizottság elnöke.

1986. augusztus 21-én kezdődtek meg az üzemi próbák a TVK új műanyaggyárában, a lineáris polietilént gyártó, második PE-üzemben. A Phillips Petroleum Co. szuszpenziós eljárásával gyártott termék nagymértékben nyújtható (pl. fóliagyártásnál), nagy a mechanikai szilárdsága, jó a hő- és vegyszerállósága. Az üzem kapacitása 140 kt/év lineáris PE volt, fejlesztés után 200 kt/év műanyag granulátum előállítására alkalmas.

1986. október 22-én hunyt el Szent-Györgyi Albert, Nobel-díjas biokémikus. 1917-ben

SZENT-GYÖRGYI ALBERT

Budapestén szerzett orvosi diplomát. 1930-ban a szegedi egyetem biokémiai tanszékének lett a professzora, 1937-ben elnyerte az orvosi Nobel-díjat: „a biológiai égfolyamatok terén tett felfedezéseiért, különösen a C-vitamin, valamint a fumársav katalízis vonatkozásban” témakörben, 1945–1947-ben a budapesti egyetem biokémia-tanára. 1947-ben az Egyesült Államokban telepedett le. Itt a Massachusetts állambeli Woods Hole izomkutató intézetének igazgatója, majd a Maryland államban lévő bethesdai rákkutató intézet tudományos igazgatója volt.

45 éve

1981 januárjában a Tiszai Vegyi Kombinátió és a japán Sumitomo cég szerződést kötött egy évi 40 kt kapacitású polipropilén-üzem szállítására. A sorrendben második PP-üzem 1983-ban kezdte meg a termelést az akkor egyik legkorszerűbb technológiát, a Sumitomo tömbpolimerizációs eljárását alkalmazva. Az üzemben ún. második generációs TiCl₃-katalizátort használnak, a polimerizáció 100 m³-es tankreaktorban megy végbe.

1981 áprilisában krakkolóüzem létesítésére kötött szerződést a Dunai Kőolajipari Vállalat (MOL Nyrt. Dunai Finomító) és a Procofrance francia cég. A fluid katalitikus krakküzemcsoport kivitelezési munkái decemberben indultak meg. 1984 júniusában helyezték üzembe.

1981. május 6-án adták át a hajdúszoboszlói gáztárolót, amely 1977–1980 között

mintegy 770 millió Ft-os költséggel épült fel. A Nagyválói Kőolaj- és Földgáztermelő Vállalat üzemének föld alatti tárolójában egyszerre 200 millió köbméter földgázt tartalékolhatnak.

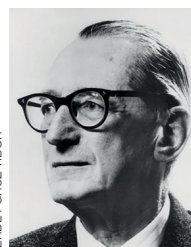
1981. szeptember 4-én hunyt el Török Ferenc, a kémiai tudományok doktora, az ELTE Általános- és Szervetlen Kémiai Tanszékének egyetemi tanára. A hatvanas évek elején fő szakterülete az elméleti kémia lett, amely akkor még nem volt önálló tudományterület. Nagyon sikeres elméleti csoport is kialakult körülötte. Jelentős érdeme a magyar kvantumkémiai oktatás megindítása.

50 éve

1976-ban kezdődött meg a TVK-ban a polipropilén kötőzőszínegy gyártása a Reifenhäuser cégtől vásárolt gépsoron. Ugyanebben az évben indult meg a polipropilén feldolgozása a Kender-, Jutai és Textilipari Vállalat nagyhalászi gyárában is.

1976. június 21-én hunyt el Vitális Sándor geológus, Kossuth-díjas egyetemi tanár. Nevéhez fűződik a sikondai és püspökfürdői hévíz és a kisterenyi ásványvíz feltárása. Az országos szénkutató és szénvagyonfelmérés mellett irányításával indult meg a radioaktív anyagok hazai kutatása, a recski érc kutatás bentonit lelőhelyeinek feltárása.

1976. augusztus 16-án hunyt el Erdey-Grúz Tibor akadémikus, az MTA főtitkára, 1970–1976 között elnöke, Kossuth-díjas egyetemi tanár, volt felsőoktatási miniszter, a magyar elektro kémiai iskola megteremtője, a Magyar Kémikusok Lapjának első felelős szerkesztője. Kutatásai mellett tevékeny oktató volt. Hiánypótló tankönyvként jelent meg 1940-ben az első magyar nyelvű fizikai kémiai tankönyv: Gróh-Erdey-Grúz-Náray-Szabó-Schay: „Fizika kémia”. Ebből alakult ki később az Erdey-Grúz-Schay: „Elméleti fizikai kémia” című könyv.

ERDEY-GRÚZ TIBOR

1976 szeptemberében a Taurus nyíregyházi gyáregységében megkezdtek a csuklós autóbuszoknál alkalmazott összekötő gumicsuklók (harmonikák) gyártását.

1976 októberében kezdett termelni Dorogon a Magyar Hanglezárgyártó Vállalat 100 millió Ft-os beruházással létesített új hanglezárgyára. A hanglezárgyártás 1993-ban megszűnt, a hangka-

zetták másolása folyamatos maradt. 1995-ben kezdődött meg az anyavállalat (Hungaroton) privatizációja.

1976 novemberében jött létre a Veszprémi Akadémiai Bizottság agrokémiai munkabizottsága, amely hat dunántúli megye (Veszprém, Zala, Vas, Győr-Sopron, Fejér és Komárom) kemizálási szakembereinek biztosított fórumot.

55 éve

1971-ben fejezték be a Magyar Viscosagyárban (ma: Zoltek Zrt.) a szállképző üzem bővítését évi 1500 tonna Danamid selyem gyártására. Ugyanebben az évben szüntették be az 1948 óta gyártott viszkózszivacs-termelést.

1971. január 30-án hunyt el Jámor Béla vegyész-mérnök, akadémikus, a híradástechnikai és vákuumtechnikai ipar kimagasló képviselője. Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság alapító tagja volt.

1971. július 1-jén hunyt el Vargha László Kossuth-díjas vegyész, akadémikus, egyetemi tanár a Gyógyszerkutató Intézet igazgatója. A citosztatikus szerek, nyugtató hatású vegyületek és a hormonhatású gyógyszerek szintézise terén ért el kimagasló eredményeket. Az 1931/1932-es tanévben a szegedi Ferenc József Tudományegyetem orvos-kémiai tanszékén Szent-Györgyi Albert munkatársaként kémiai szintézissel igazolta azt a feltételezést, hogy a paprikából izolált „hexuronsav” azonos a régóta keresett C-vitaminnal.

1971. augusztus 10-én hunyt el Bartha Lajos vegyész-mérnök, a hazai timföldipar egyik megalapítója. A Mosonmagyaróvári Timföldgyárnak 1934-től főmérnöke, 1941–1954 között igazgatója volt. Irányítása alatt kezdődött meg az Almásfüzitői Timföldgyár létesítése is.

1971. október 24-én hunyt el Kőnig Rezső Kossuth-díjas vegyész-mérnök, a kémiai tudományok kandidátusa, a Chinoin gyár volt főmérnöke, majd vezérigazgatója. Nevéhez fűződik az Ultraseptyl világ-szabadalma.

1971. október 28-án helyezték üzembe a TVK-nál az ország első polietilén-gyárát. Az akkor 24 kt/év kapacitású ICI-technológiával működő üzem kis sűrűségű PE-t állított elő, amelyet legnagyobb részt fóliagyártásra használtak. Az üzem 55 kt/év kapacitására bővítették.

60 éve

1966-ban a Biogal Gyógyszergyárban (ma: Teva Magyarország Zrt.) megindították a dextránüzemet.

1966. szeptember 9-én a TVK-ban megkezdődött a műtrágya-csomagolásra szolgáló polietilén zsákok gyártása.

1966. január 21-én hunyt el Müller Sándor Kossuth-díjas egyetemi tanár, akadémikus, a Veszprémi Vegyipari Egyetem Szerkesztő Kémia Tanszékének tanszékvezetője, az MTA Sztereokémiai Kutató Csoportjának vezetője. Szénhidrátok szerkezetének és szintézisének kérdéseivel, dimerizációval és a dimerek vizsgálatával foglalkozott.

1966. július 5-én hunyt el Hevesy György Nobel-díjas kémikus, egyetemi tanár, a

HEVESY GYÖRGY

hafnium felfedezője. Kiemelkedő jelentőségű kutatómunkát végzett a radioaktív izotópok indikátorként való felhasználásában. A radioaktív indikáció módszerével elért kémiai és sugárbiológiai kutatásainak eredményeiért 1943-ban kapott Nobel-díjat.

1966. november 6-án hunyt el Török Gábor Kossuth-díjas vegyész-mérnök, a Központi Élelmiszeripari Kutató Intézet igazgatója. 1947-ben irányításával indult meg a magyar Mirelit gyorsfagyasztó üzem működése; létrehozásához és gyártási technológiájának kidolgozásához alapvető kutatásokkal járult hozzá.

65 éve

1961. május 15–17. között tartották a műanyagokkal foglalkozó hazai szakembereink első átfogó tanácskozásukat műanyagiparunk helyzetéről és a kapcsolódó tudományos kutatásokról.

1961-ben kezdődött meg a Dunai Kőolajipari Vállalat (ma MOL Nyrt. Dunai Finomító) építése.

1961-ben a NIM Nehézvegyipari Főosztálya és a Nehézvegyipari Kutató Intézet megkezdte a szervezett korrózióvédelem kiépítését a Vegyipari Üzemi Korróziós Szervezet (Vekor) létrehozásával.

1961-ben Gerecs Árpád akadémikus professzor vezetésével Múzeumi Bizottság alakult a Magyar Vegyészeti Múzeum létesítésével, gyűjtőmunkájával kapcsolatos szakmai kérdések koordinálására. A múzeum több szervezeti átalakulás

után 2009. január 1-je óta a Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum Vegyészeti Múzeumaként működik.

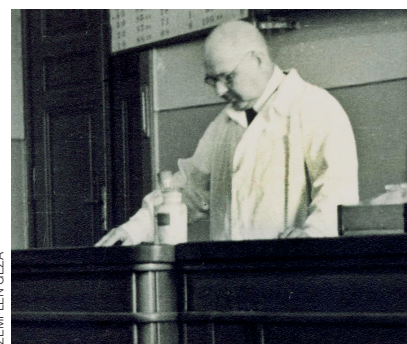
70 éve

1956-ban kezdődtek meg a Hungária Vegyiművekben az első, kísérleti jellegű PVC-üzem beruházási munkái. Az üzem kapacitása 300 t PVC/év volt. A kísérleti üzem az akkori idők önellátó iparpolitikájának megfelelően a magyar PVC-gyártás megindítását volt hivatott elősegíteni önerőből. Erre nem került sor, mert az első ipari üzemhez a Hoechst komplett technológiáját vásárolták meg, amelyet az Uhde cég szállított. Az üzem 1963-ban a BVK-nál kezdte meg a termelést és 6000 t/év szuszpenziós PVC-t állított elő.

1956 júniusában a Szénsavtermelő Nemzeti Vállalat üzembe helyezte répcelaki üzemét.

1956 augusztusában a Hajdúsági Gyógyszergyárban (később Biogal, ma Teva) elkezdtek a nyers penicillin-káliumsó gyártását.

1956. július 24-én hunyt el Zemplén Géza Kossuth-díjas egyetemi tanár, akadémikus.

ZEMPLÉN GÉZA

kus. Szénhidrátok és enzimek kutatásával foglalkozott. Jelentős szerepe volt szerves vegyiparunk kialakításában. Munkásságának fő eredményei a cukoracetátok nátrium-etilátos szappanosítása, új cukorlebontó módszer kidolgozása, oligoszacharidok és glükózidok szintézise higany-acetátos módszerrel, több fontos glükózid szerkezetének felderítése. Mint egyetemi oktató jelentős érdemeket szerzett, a legtöbb vezető magyar szerves kémikus tanítványai sorából, az elismert „Zemplén-iskolából” került ki.

1956. december 28-án hunyt el Varga József kétszeres Kossuth-díjas vegyész-mérnök, egyetemi tanár, akadémikus. Hosszabban születése alkalmából emlékezünk rá (lásd az 1891. február 8-as bekezdést).

75 éve

1951 márciusában a Népgazdasági Tanács elrendelte a szolnoki Tiszamenti Vegyiművek létesítését. A vállalat neve ma, tulajdonosváltás után: Bige Holding Kft. 1951 áprilisában kezdték el a Hajdúsági Gyógyszergyár építését. 1960-ban egyesült a Debreceni Gyógyszergyárral: Biogal néven. 1995-ben az izraeli Teva Gyógyszergyár megvásárolta a Biogalt, jelenleg Teva Magyarország Zrt.-ként működik.

1951-ben jött létre Budapesten a Műanyag- és Fémmeldolgozó Kiszövetkezet.

1951. április 1-jén hozták létre az Autokémia Vállalatot gumihulladék-feldolgozása és -hasznosítása, valamint gumitartósító szerek gyártása céljából.

1951-ben a Magyar Lakkfestékipari Vállalat (1968-tól Budalakk) megkezdte a novolakok (hőre nem keményedő fenoplasztok) gyártását.

1951-ben a Kőbányai Gyógyszerárugyár (ma: Richter Gedeon Nyrt.) Chemia I. üzemeiben megkezdődött a Veronal gyártása.

1951-ben fedezték fel a nagylengyeli kőolajlelőhelyeket.

1951-ben alapította Varga József (1891–1956) a Nagynyomású Kísérleti Intézetet, amely 1980-ban Magyar Szénhidrogénipari Kutató Fejlesztő Intézet, 1983-ban Nitroil Vegyipari Termelő-Fejlesztő Közös Vállalat, majd Részvénytársaság néven működött, 1999-től Huntsman Corp. Hungary Vegyipari Termelő-Fejlesztő Zrt.

1951. szeptember 9-én tették közzé az 1951. évi 25. számú törvényerejű rendeletet, amely kimondja, hogy a Budapesti Műszaki Egyetem Veszprémben létesített Nehézvegyipari Kara kiválik a BME szervezetéből és Veszprémi Vegyipari Egyetem elnevezéssel önálló egyetemenként folytatja működését. 1990-től Veszprémi Egyetem, 2006-tól Pannon Egyetem néven a közép-dunántúli régió meghatározó felsőoktatási intézménye.

1951 végén a Budapesti Kénsavgyárban megkezdtek a szemcsézett szuperfoszfát-műtrágya gyártását. 1990-ben a kénsavgyártás leállt, majd a kapcsolódó termékek gyártása is megszűnt.

80 éve

1946. március 16-án hunyt el Száhlender Lajos gyógyszerész, egyetemi tanár, lapszerkesztő. Than Károly mellett volt tanársegéd és Winkler Lajosnál asszisztens. Élelmiszer-kémiai vizsgálatokat dolgozott ki. Az 1940-ben megjelenő Kémiku-

sok Lapjának főszerkesztője, a Természettudományi Társulat vezetőségi tagja volt.

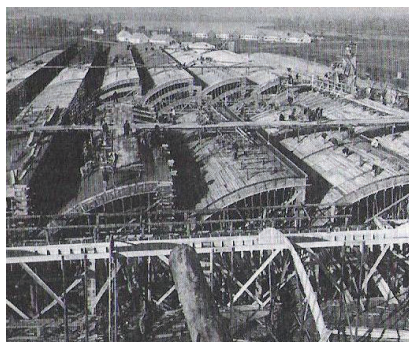
1946. július 19-én hunyt el Széll László Mór agrárvegyész, a debreceni Gazdasági Tanintézetnél a kémia, borászat, természet- és mezőgazdasági technológia tanára. Tanulmányaival a mezőgazdasági kémiai technológia fejlődését segítette elő.

85 éve

1941. március 3-án hunyt el Bugarszky István vegyész, akadémikus, a budapesti Tudományegyetem Vegytani Tanszékének vezetője. Reakciókinetikai kutatásai és fehérjevizsgálatai jelentősek.

1941. április 7-én hunyt el Finkey József akadémikus, műegyetemi tanár. A szén- és ércelőkészítés tudományos vizsgálatával foglalkozott. Kidolgozta a mechanikai nedves előkészítés rendszeres elmeletét.

1941. április 7-én alapították a Magyar Viscosa-gyár Rt.-t. 1943-tól viszkózter-

A MAGYAR VISCOSA ÉPÍTÉS KÖZBEN

meket, különféle akrilszálakat állított elő. A rendszerváltozás után, 1995-ben a vállalatot a Zoltek Comp. vásárolta meg. 1997-től a vállalat neve Zoltek Zrt., az akrilszálakon kívüli termékek gyártását leállították, és megkezdtek a szénzál textíliák feldolgozását.

1941. június 11-én a gumipar nyersanyag-szükségletének fedezésére a Ruggyantaárugyár és a Péti Nitrogénművek közös vállalkozásában (jelentős állami támogatással) megalakult a Magyar Vegyiművek Rt., amely évi 600 t Buna-S és Buna-N típusú mógumi előállítására alkalmas ipartelep létesítését határozta el Rákoskeresztúr határában. A gyár 1944-ben felépült, de a háborús események (és feltételezhetően hibás tervezés) miatt nem lépett termelésbe. A háború után termelőberendezéseit az azonos nevű államosított vállalat használta különféle szerves vegyipari termékek (színezékek, műanyaglágyítók) gyártására. 1956-tól az 1980-as évekig összevonások, bővíté-

sek után Egyesült Vegyiművek néven működött, 1992-ben részvénytársasággá alakult, amely 1999-ben megvásárolta a „Caola” márkanévét. 2006-tól a társaság cégneve: EVM Háztartásvégypari és Kozmetikai Zrt.

1941. szeptember 7-én hunyt el Pfeifer Ig-

PFEIFER IGNÁC

nác vegyész-mérnök, aki a Műegyetem Kémiai Technológiai Tanszékének 1912–1922 között volt a professzora. 1922-től az Egyesült Izzó kutató laboratóriumát vezette. Jelentős munkát végzett

a világítástechnikai, víztechnológiai és energetikai kutatásban. Kidolgozta a kazántápvizek lágyítására szolgáló mészsódás eljárást. Újjászervezte a Magyar Kémikusok Egyesületét, melynek haláláig elnöke volt. Wartha Vince előadásai alapján összeállította az első „Kémiai technológia” egyetemi tankönyvet.

1941 végén hunyt el Götz Irén Júlia kémikus, az első magyar női egyetemi tanár. Vegyészdoktori dolgozatában (ő volt a harmadik női vegyészdoktor) a rádiomemanáció meghatározásának kérdésével foglalkozott.

90 éve

1936 januárjában a Pécsi Kokszművek Rt. megkezdte a gázszolgáltatást Pécs városa számára. Ezzel egy időben Pécs város régi világítógáz-telepe beszüntette termelését.

1936. január 25-én hunyt el Sztankay Aba gyógyszerész, vegyész. A Gyógyszerész Egyesület Tanügyi Bizottságának tagja volt. Közel 300 dolgozatban részletesen elemezte a forgalomba került gyógyszereket.

1936. január 31-én hunyt el Szontagh Tamás geológus. 1889-ben a Földtani Intézetnél helyezkedett el. 1924-ben mint az intézet igazgatója vonult nyugdíjba. Tudományos munkássága során elvégezte az Alföld keleti peremének geológiai térképezését, majd főleg hidrogeológiai tevékenységet folytatott. Érdeme, hogy a bakonyi ún. vörösföldben bauxitot ismert fel.

1936. április 23-án Kun Sándor festék- és vegyiáru nagykereskedő Pestszenterzsébeten megalapította a Galvanokémia Festék- és Vegyészeti Gyár Rt.-t. Olaj- és zománccfestékeket, galvanokémiai segédanyagokat gyártott. 1949-ben államosították, ezután több vállalat részeként működött: Vegyi és Porfesték-

gyár (1949), Smelting Fémkohászati Rt. (1950), Fémfestékgyár (1951), Metallochémia (1952), Fémötvöző Vállalat (1954), újra Metallochémia (1964), Csepel Vas- és Fémművek Tröszt (1971). 1975-ben megszűnt.

1936. április 27-én hunyt el Karlovszky Geyza gyógyszervegyész. 1883-tól 1892-ig Than Károly mellett volt tanársegéd. Ő állította elő az idegbántalmak ellen ma is használt rubídium- ammónium-bromidot. 1892-ben átvette a Gyógyszerész Közlöny szerkesztését. 1923-ban gyógyszerátart nyitott Budapesten.

1936. június 29-én hunyt el Kabay János gyógyszerész, a gyógyászati célú morfinumgyártás ipari méretű előállításának kidolgozója. Első szabadalmát 1925-ben nyújtotta be a zöld máknövényből történő előállítás módszeréről. 1927-ben testvéreivel megalapította a büdsszentmihályi (ma: tiszavasvári) Alkaloida Vegyészeti Gyárat. Újabb szabadalmát, a száraz máknövényből történő előállításra 1931-ben nyújtotta be, a kiindulási anyagot azelőtt csak mezőgazdasági hulladékként kezelték. Ez az ún. száraz eljárás forradalmasította a morfinumgyártást, nemcsak hazánkban, hanem az egész világon.

1936. szeptember 30-án hunyt el Ilosvay Lajos kémikus, egyetemi tanár, akadémikus. Hosszabban születése alkalmából emlékezünk rá (lásd az 1851. október 31-es bekezdést).

1936. október 22-én a Gerő és dr. Ofner cég megalapította Újpesten (Kisfaludy u. 15.) a Zsíralkoholgyár Rt.-t. A Zsíralkoholgyár biztosította a szintetikus ipari mosószergyártás nyersanyagát. A vállalkozás neve Gerő Manó halálával Vitéz dr. Lázár és dr. Ofner Vegyészeti Gyárra változott (1938). 1949-ben Ipari Segédanyaggyárnak nevezték el, amely 1956-ban a Magyar Vegyiművek mellett alapítója lett az Egyesült Vegyiműveknek.

95 éve

1931-ben fejlesztette ki Kabay János (1896–1936) morfin-előállítási eljárását. Az ún. „száraz eljárás” nyersanyagként száraz mákszalmát (gubót és alatta néhány cm szárat) dolgozott fel.

1931-ben kezdték meg a hazai fenoplaszt prészorok és műgyanták előállítását az Isola Művek Rt.-nél Balló Rudolf irányításával. Ugyanebben az évben a Kábel és Műgyantagyár is saját műgyanta és prészor alapanyagból állított elő műanyag termékeket.

1931-ben indult meg a Hungária Vegyiműveknél a vegytiszta kénsav előállítása.

1931. március 2-án halt meg Klupathy Jenő fizikus, akadémikus, a budapesti Tudományegyetem tanára, a Gyakorlati Fizikai Intézet első igazgatója. Folyadékok fizikai kémiájával foglalkozott.

1931 májusában kezdték el a Péti Nitrogén Műtrágyagyár Rt. gépi berendezéseinek megrendelését.

1931. augusztus 7-én született Halmos Miklós vegyész, 1967-től a szegedi egyetemen tanszékvezető. Szerkesztője volt a szegedi Acta Physica et Chemica c. folyóiratnak.

100 éve

1926. június 2-án elhunyt Szilárd Béla vegyész, radiológus. A budapesti Tudományegyetemen szerzett gyógyszerészi oklevelet 1904-ben. 1907-től a Sorbonne-on tanult tovább és Marie Curie laboratóriumában volt munkatárs. 1912-ben önálló kutatólaboratóriumot rendezett be Párizsban, később a madridi egyetem radiológiai tanszékének vezetője. 1920-tól Párizsban telepedett le és folytatta kísérlet-sorozatait. Munkássága során foglalkozott fotokémiával, lumineszcenciával, a radioaktív sugárzás biológiai hatásaival. 100-nál több tanulmányt jelentetett meg magyar és külföldi folyóiratokban, számos eredményét szabadalmaztatta.

1926. július 20-án hunyt el Liebermann Leó, az Állatorvosi Főiskola kémia-professzora, majd a Tudományegyetem közegészség-tanára. 1881-ben az Országos Kémiai Intézet igazgatói teendőit is ellátta. Az oldatok elektrokémiai vizsgálataival kapcsolatos kutatásai jelentősek.

1926. augusztus 9-én született Rácz László egyetemi tanár, az egri kémiai oktatás-kutatás kimagasló egyénisége. 1968 óta az Eszterházy Károly Egyetem Élelmiszertudományi Intézet Kémia és Élelmiszerkémia Tanszék oktatója, 1991-től 19 éven át tanszékvezető professzora. Kutatómunkájában az élelmiszer-analítika területén teljesedett ki. Foglalkozott borászati technológiákkal, borászati kémiával és analitikával

1926. augusztus 25-én került sor Tihanyban a Biológiai Kutató Intézet ünnepélyes alapkövetelésére.

1926. szeptember 10-én írta alá a három Kabay testvér, Kabay János, Kabay Péter és Kabay József az Alkaloida Vegyészeti Gyár Rt. alapítási szerződését. A gyárat a Szabolcs megyei Büdsszentmihály (ma: Tiszavasvári) községben létesítették, hogy a még zöld állapotban learatott mákból morfin alkaloidokat állítsanak elő (az eljárást később Kabay János száraz mákszalma nyersanyagra módosította).

1926-ban vették programba az Óbudai Gázgyárban vízgázüzem létesítését. Az üzem építését 1927-ben be is fejezték.

105 éve

1921. május 10-én szerződést írtak alá az Ipari Robbanóanyag Rt. (a Peremartoni Vegyipari Vállalat jogelődje) létesítéséről.

1921. augusztus 29-én hozták létre a Magyar Lőporgyárüzemi Rt.-t. Ez az időpont jelenti a Nitrokémia Ipartelepek működésének kezdetét is.

1921-ben kezdte meg a Magyar Mezőgazdasági Vegyipari Rt. az ország első toronyos elnyeletű rendszeren alapuló kénsavgyárának beruházását Mosonmagyaróváron. Bár a vállalkozás jól indult, az állami tulajdon nagy részaránya, a bankok csekély érdekeltsége és a Hungária Műtrágya-, Kénsav- és Vegyi Ipar Rt. erős konkurenciája miatt az üzem rövidesen csődbe jutott.

1921-ben a Ganz Villamossági Rt. gyárában (még import alapanyagból) elkészítették az első hazai gyártású szigetelő idomtesteket.

1921-ben a Fővárosi Gázművekben megkezdtek a cseppfolyósammónia-üzem építését. Ezzel függetlenítették a hazai hűtőipart a külföldi ammóniapiactól.

110 éve

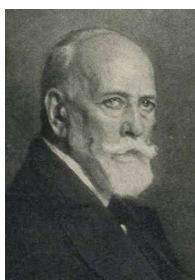
1916-ban hozták létre a Viktória Vegyészeti Művek Rt.-t, amelynek tevékenysége kristályszóda és lakkfesték előállítására, továbbá alumíniumipari kísérletekre terjedt ki. A vállalat a Vegyi és Porfestékipari Vállalathoz került (1949), amelyet az 1959-ben alapított Lakk- és Festékipari Vállalathoz (1968-tól Budalakk) csatoltak.

1916. március 9-én született Szőkefalvi-Nagy Zoltán, az egri Tanárképző Főiskola tanára, a kémiatörténeti tudományok kandidátusa. Az oktatás és ismeretterjesztés mellett tudománytörténeti kutatással foglalkozott. Jelentősek a hazai vegyipartörténeti, valamint az orvos- és gyógyszer-történeti kutatásai.

1916. május 21-én hunyt el Görgei Artúr honvéd tábornok. Az utásztiszti akadémia után a prágai egyetemen kémiai

tanulmányokat folytatott. A kókuszolaj zsírsavainak elválasztására új módszert dolgozott ki. Eredményeit az *Annalen der Chemie und Pharmacie*, valamint a bécsi Tudományos Akadémia folyóirata is közölte. A természettudományok művelésétől a forradalmi események ragadták el katonai pályára.

GÖRGEI ARTÚR

1916. december 14-én született Bognár János vegyész, egyetemi tanár, a miskolci Nehézipari Egyetem 2. sz. Kémiai Tanszékének vezetője. Fő kutatási területe az analitikai kémia, reakciókinetika volt.

115 éve

1911. február 16-án jegyezték be a védjegylajstromba a *Chinoín* jogelődje, az Alka Vegyészeti Gyar első készítményét, a Yohimbin Kincsemet.

1911-ben indult meg a gépszírgyártás a *Lardolin* (később Budapesti Gépszírgyár) Rákosfalván felépített üzemében.

1911. június 1-jén halt meg Kalcinszky Sándor vegyész, akadémikus, a Magyar Kémikusok Egyesületének első alelnöke. Különös érdemeket szerzett hazánk természeti kincseinek feltárásában. A Földtani Intézet vegyészeként főként kőszénvizsgálatokat végzett.

1911. augusztus 23-án született Beke Dénes Kossuth-díjas vegyész-mérnök, számos szintetikus gyógyszer (szulfonamidok, hormonkészítmények) kidolgozója. 1949-ben megszervezte a Szerves Vegyipari Kutató Intézetet, majd 1950-től a Gyógyszeripari Kutató Intézet igazgatója volt. 1956-tól a Budapesti Műszaki Egyetem Szerves Kémiai Tanszékét vezette.

1911. október 13-án született Purman Jenő vegyész-mérnök, petrokémikus. Üzem-mérnök volt a bázakerettyei első gázolintelegen, ő tervezte a lovászi kompresszorállomást. 1951-ben a Budafoki Kőolajtermelő Vállalatnál műszaki igazgató lett, majd a Nehézipari Minisztérium Szerves Vegyipari Főosztályának vezetője, később a Gyógyszeripari Tröszt első vezérigazgatója, a Gyógyszeripari Egyesülés első elnöke.

1911. november 29-én született Molnár Béla, Kossuth-díjas kutatóvegyész. Legjelentősebb eredményei: a kalcium-glukonát fermentatív előállítása, a Heparin előállításával kapcsolatos kutatások irányítása és gyártásának üzemi megszervezése, a Neoperhepar előállítása, valamint a B₁₂-

vitamin gyártásának nagyipari megoldása.

120 éve

1906-ban Kelenföldön vasúti világításra acetilénfejlesztő telepet létesítettek Magyar Dissousgáz Rt. néven.

1906. január 5-én született Földvári Aladár geológus, Kossuth-díjas egyetemi tanár. A Földtani Intézetben, a budapesti, debreceni, miskolci egyetemen dolgozott. Kossuth-díját az ásványi nyersanyagok kutatása terén elért eredményeiért, a mecseki uránérctelepek felderítéséért kapta. Szakirodalmi munkássága több mint száz dolgozattól és kéziratok jelentésekből áll.

1906. október 4-én jött létre a vegyipari szakszervezet Vegyészeti Munkások Országos Szövetsége néven, amely az ország valamennyi vegyipari munkásának szervezését tűzte ki feladatul. 1906. október 15-én a szakszervezet már hivatalos közlönyt is bocsátott ki, a Vegyészeti Munkást.

1906-ban a Vegyészeti Gyárosok Országos szövetsége folyóiratot adott ki *Vegyészeti Lapok* címmel.

1906. november 13-án született Papp Elemér vegyész-mérnök, c. egyetemi tanár. Kutatási területe a szerves kémiai technológia, az ipari elektrokémia, a timföld- és alumíniumgyártás. Nevéhez fűződik a magyar galliumgyártás tudományos megalapozása és ipari megindítása. Nemzetközi elismerést váltott ki kutatási eredménye: a gallium-arszenid-egyikristály előállítása.

125 éve

1901. február 6-án született Csűrös Zoltán vegyész-mérnök, egyetemi tanár, akadémikus, Kossuth-díjas, a híres „Zempléniskola” egyik kiválósága. Pályáját a Műegyetem Szerves Kémiai Intézetében kezdte meg Zemplén mellett. 1936-ban magántanári képesítést szerzett „Lakkok és műanyagok” tárgykörből. A Műegyetemen létesített Textilkémiai Tanszék vezetőjeként nagy érdeme a műanyagok oktatásának bevezetése az egyetemi szintű képzésbe. Oktatói munkája mellett irányította a tanszék alapító Goldberger Textilipari Vállalat kutatólaboratóriumát is. Az 1940-es, majd 1950-es évek végén a Gépész- és Vegyész-mérnöki Kar dékánja, majd rektora, közreműködött a Veszprémi Vegyipari Egyetem tanterveinek és oktatási program-

jának a kialakításában. Kutatómunkájában jelentős eredményeket ért el a katalizátorkutatás, a katalitikus hidrogénezés, a szénhidrátkémia és a polimer-kémia területén.

1901. április 20-án született Szebellédy László gyógyszerész, a modern magyar analitikai iskola megalapítója. Pályáját a Winkler Lajos vezette I. sz. Kémiai Intézetben kezdte. Nyilvános rendes tanárként vezette a Szervetlen és Analitikai Kémiai Intézetet, melynek első igazgatója volt. A mikroanalitikai eljárások fejlesztése és a coulombmetriás analitikai eljárás fizikai kémiai alapelveinek kidolgozása, a módszer létrehozása és alkalmazása területén elért eredményei hozták meg számára a nemzetközi elismertséget.

1901-ben Richter Gedeon az Üllői úti Sas Gyógyszertárában Magyarországon elsőként kezdte meg – főként állati szervekből készült – organoterápiás készítmények előállítását. A Sas Gyógyszertárból fejlődött ki 1907-től a kőbányai telephelyen a Richter Gedeon Vegyészeti Gyár Rt.

A SAS PATIKA 1903-BAN

1901-ben nyerte el a Műegyetem a doktori cím adományozásának jogát.

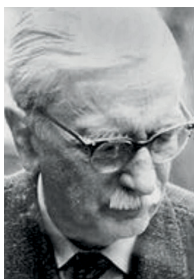
130 éve

1896. május 2-án nyitotta meg Ferenc József a millenniumi ünnepségsorozat ezredéves országos kiállítását. A kiállítás „XVIII. csoportjában” sor került a vegyészeti ipari bemutatására is.

1896. június 21-én született Albert János Kossuth-díjas vegyész-mérnök. Fő kutatási területe a durvakerámiai technológia kérdései, a híradástechnikai kerámiai anyagok hazai gyártásának megvalósítása, a perlitalapú, nagy hőállóságú anyagok előállítása.

1896. július 21-én született Schlattner Jenő

SCHLATTNER JENŐ

Kossuth-díjas gépészmérnök. Nevéhez fűződik a magyar barnakőszén-lepárlás kifejlesztése. 1933-ban tervei és szabadalma alapján építették az első komplex barnakőszén-lepárló telepet Dorogon. Speciális koksizolókemencét tervezett.

1896. november 8-án született Bereczky Endre vegyészmérnök, Kossuth-díjas egyetemi tanár. Csehszlovákiai és magyar cementgyárakban dolgozott, majd a Veszprémi Vegyipari Egyetem Szilikátkémiai Tanszékének tanszékvezető tanára lett. Az automatikus aknameccékben végbemenő égési folyamatokkal, a klinker-visszavezetési égetési módszerrel, a transzportlandcementgyártással, klinkerásványtani vizsgálatokkal foglalkozott.

1896. december 27-én született Kabay János gyógyszervegyész, a magyar morfin-gyártás úttörője. Módszert dolgozott ki a morfin előállítására száraz, csépelet mákszalmból.

1896-ban született Braun Géza vegyészmérnök, egyetemi tanár. Zemlén Géza mellett volt adjunktus. Rockefeller-ösztöndíjas volt a chicagói egyetemen, majd egyetemi tanár a Harvard Egyetemen. A szívgyógyszeralapanyag-kutatások foglalkoztatták.

135 éve

1891 ősztén helyezték üzembe a Magyar Általános Kénsav-, Műtrágya- és Vegyipar Rt. (a Budapesti Vegyiművek jogelődje) Kén utcai telepén a piritalapú ólomkamrás kénsavgyárat.

1891-ben hozták létre Surányban a Magyar Robbanóanyaggyár Rt.-t. Ez volt a pozsonyi Nobel-féle gyár után a második legnagyobb robbanóanyaggyárunk.

1891. február 8-án született Varga József vegyészmérnök, a Budapesti Műegyetem Kémiai Technológia Tanszékének vezetője, akadémikus, Kossuth-díjas egyetemi tanár. 1939–1943 között ipari, kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter. 1951-ben megalapította a Nagynyomású Kísérleti Intézetet, melynek igazgatója is volt. 1952-től a Veszprémi Vegyipari Egyetem Ásványolaj- és Széntechnológia Tanszékét vezette. Legjelentősebb eredményei a műbenzinek és motorhajtó anyagok előállításához fűződ-

VARGA JÓZSEF

megállapítása. A II. világháború után a nagy aszfalttartalmú ásványolajok és kátrányok középnyomású hidrogénezésére dolgozta ki a nevéhez fűződő hidrokraak-eljárást.

1891. március 11-én született Polányi Mihály sokoldalú magyar–brit tudós, aki a fizika, a kémia, a közgazdaságtan és a filozófia területén is jelentős eredményeket ért el. 1914-ben szerezte meg orvosi diplomáját Budapesten. Doktori disz-

POLÁNYI MIHÁLY

sertációját fizikai kémiából írta 1917-ben. Németországba emigrált, 1920-tól kémikusként dolgozott Berlinben. 1933-tól a Manchesteri Egyetem fizikokémia-professzora, az egyetemen megszervezte a korszerű fizikai kémiai oktatást és kutatást. Elsősorban a folyadékok kémiájával és általában fizikai, kémiai kutatásokkal foglalkozott. Később figyelme a társadalomtudományok és a filozófia felé irányult.

1891. július 13-án született Pacsu Jenő vegyész, egyetemi tanár. 1930-ban áttelepült az USA-ba. A Princetoni Egyetemen a szerves kémia előadója. 1947-től az egyetem nyilvános rendes tanára lett. Tudományos tevékenysége szénhidrát- és textilkémiai kutatásokra terjedt ki.

140 éve

1886. január 16-án született Gróh Gyula

GRÓH GYULA

kémikus, egyetemi tanár, akadémikus. 1917-ben az Állatorvosi Főiskolán a kémia professzorává nevezték ki, majd 1935-ben a Műegyetem Általános Kémiai Tanszékét, 1937-től a Tudományegyetem II. sz. Kémiai Intézetét vezette. Ezután az Általános Kémiai és Radiológiai Intézet munkáját irányította; nyugállományba vonulása után az Országos Gabona- és Liszt-kísérleti Állomáson tevékenykedett. Igen sikeres tankönyvíró; tudományos munkája

során a fehérjék fizikai kémiai sajátosságainak felderítésével, reakciókinetikai vizsgálatokkal foglalkozott. Hevesy Györggyel együtt a világon elsőként alkalmazták a radioaktív indikáció módszerét az ólom öndiffúziójának vizsgálatára.

1886. január 31-én született Issekutz Béla Kossuth-díjas farmakológus, gyógyszervegyész, akadémikus. Hazánkban ő indította el a modern gyógyszerkutatást, könyvet írt a rák kemoterápiájáról.

1886. március 17-én született Rex Ferenc gyógyszerész, szakíró, lapszerkesztő, az első debreceni gyógyszeripari és gyógyszer-áru-nagykereskedők egyike. 1912-ben ő alapította a Rex Gyógyszervegyészeti Rt.-t, amelynek neve Debreceni Gyógyszergyárrá változott, és 1960-ban beolvastották a Biogal Gyógyszergyárba. Az 1930-tól Debrecenben megjelenő Orvosok és Gyógyszerészek Lapját szerkesztette.

1886. április 13-án született Scherman Vilmos vegyész, egyetemi tanár. 1922–1948 között Budapesten a Hungária Vegyi- és Kohóművek, illetve jogutódja, a Hungária Vegyiművek műszaki igazgatója volt. 1949-ben a Vegyiműveket Építő Nemzeti Vállalat vezérigazgatójává nevezték ki. 1951-ben az ELTE-n a kémiai technológia tanára, a Kémiai Technológiai Intézet igazgatója, a Budapesti Műszaki Egyetem magántanára. A magyar vegyipar egyik kimagasló szervezője és vezetője volt.

1886. szeptember 13-án született Weisz Rezsőné Wessel Flóra gyógyszer-analitikus, a kémiai tudományok kandidátusa. 1918-tól a Chinoi Gyógyszergyár minőség-ellenőrző laboratóriumának vezetője. Nevéhez fűződik a mai értelemben vett üzemi minőség-ellenőrzési rendszer kialakítása.

1886. november 30-án született Zsivny Viktor vegyészmérnök, mineralógus. A Ma-

ZSIVNY VIKTOR

gyar Nemzeti Múzeum ásványtárának vegyész, majd igazgatója volt. Több hazai ásvány nagy pontosságú elemzését és több lelőhely (Vaskő, Lahocza, Kisbánya, Nagybánya, Rudabánya, Velencei-hegység) ásványainak feldolgozását végezte el.

1886-ban született Wolf Emil kutatóvegyész, a magyar gyógyszerészeti ipar úttörője. 1910-ben Kereszty György vegyészmérnökkel együtt megalapította az Alka Ve-

gyógyászati Gyárat. 1913-ban a vállalat a Chinoin Gyógyszer és Vegyészeti Termékek Gyára nevet vette fel. *Richter Gedeon* mellett az ő nevéhez kapcsolódóak az önálló magyar gyógyszeripar megeremtése.

145 éve

1881-ben adták ki az *első ipartámogató törvényt*, amely megnyitotta a magyar gyógyszeripar számára a mind kedvezőbbé váló feltételek alapján a fejlődés lehetőségét.

1881-ben alakult meg Liptó-Újváron, a Vág mellett *Haasz Adolf* tanningyára, az első cserzőanyaggyártó nagyüzem Magyarországon.

1881-ben *Liebermann Leó* megbízást kapott az országos Kémiai Intézet őse, a Borvizsgáló Állomás létrehozására. Az intézményt a (mai) Múzeum körúton, az egykori Kunewalder-féle terményházban rendezték be.

1881. március 20-án halt meg *Tarczy Lajos*, a pápai református főiskola tanára. 1838-ban kiadott fizikakönyvének első fejezete lényegében az első magyar nyelvű kémia tankönyv.

1881. december 16-án született *Rex Sándor* kémikus, a budapesti Tudományegyetem III. sz. kémiai intézetének tanára. „Kísérleti kémia” c. tankönyvét generációk használták. 1921-ben Debrecenben öccsével gyógyszergyárat alapított, amelynek 1935-ben bekövetkezett haláláig igazgatója volt. (A később Debreceni Gyógyszergyár nevet viselő gyár beolvadt a Biogalba).

150 éve

1876-ban vették jegyzékbe az *Első Pesti Spódium és Csontlisztgyár Rt.*-t, a Budapesti Vegyiművek jogelődjét.

1876-ban született *Vuk Mihály* vegyész-mérnök, egyetemi tanár, élelmiszer- és borkémikus, a Műegyetem Élelmiszer-kémiai Tanszék alapító tanszékvezetője.

1876. november 10-én született *Kazay Endre* gyógyszerész, polihisztor. A budapesti tudományegyetemen szerzett gyógyszerészi oklevelet 1903-ban. Először patikulajdonos, majd 1910–1915 között Budapesten a Galenus Gyógyszervegyészeti Gyár üzemvezetője. A vegytan előadója a budapesti Drogista Szakiskolában, a Gyógyszerészi Hetilap főmunkatársa. 1918-tól Vértesacsán pa-

tikulajdonosként működött haláláig. 1919-ben a Fejér vármegyei Gyógyszertárak vizsgálófelügyelőjévé nevezték ki. Foglalkozott többek között kémiával, elsősorban optikai analízissel, csillagászat, meteorológiával.

155 éve

1871. február 1-jén alapította a Patzenhofer, Berg et Co. vállalkozás a legrégebb magyar cukorgyárat, az *Ácsi Cukorgyárat*. A gyár 130 éves működése során névváltozásokon, átszervezéseken, államosításon ment át; 2001-ben beszüntette a termelést.

1871-ben alapították Nagyszebenben (Székely megye) az *Első Erdélyi Stearingyertya Gyár Rt.*-t, amely az első olyan magyar háztartásvagyipari üzem volt, amely részvénytársasági formában működött.

1871-ben fejeződött be az 1868-ban megkezdett új, bölcsészkar *Vegytani Intézet*

A VEGYTANI INTÉZET - NA

építése. A régi fűvészkert helyén, a mai Trefort kertben épült fel *Than Károly* professzor elgondolása szerint az a modern kémiai épület, amely sokáig mintául szolgált az egyetemi kémiaoktatás épületei számára.

1871-től jelenik meg a *Földtani Közlöny*, a Magyarhoni Földtani Társulat kiadásában.

1871. május 20-án született *Baintner Ferenc* élelmiszervegyész, agrármérnök, borász. A Magyaróvári Gazdasági Akadémián tanított, később Kolozsváron, a Vegykísérleti Tanszéken dolgozott, majd a kolozsvári Vegyvizsgáló Állomás igazgatója lett. A tejvizsgálat, a borászat és a szeszgyártás területén végzett vizsgálatokat.

160 éve

1866-ban létesült Pesten a *Rózsa-féle borkősavgyár*, amely elsősorban gyógyszereszek számára termelt.

1866. december 31-én avatták fel Sopronban a *Gázvilágítási Rt.* világítógázüzemét.

1866. január 26-án született *Tangl Ferenc* orvos, egyetemi tanár, akadémikus. Az Állatorvosi Főiskolán volt élettanprofesszor, később az Állatételtani és Takarmányozási Kísérleti Állomás első igazgatója lett. Oldatok elektrokémiai vizsgálatával foglalkozott.

1866-ban született *Kerpely Antal* kohómérnök. Találmányai közül a róla elnevezett forgórostéllal ellátott gázfejlesztő készülék az egész világon elterjedt. 1914-ben a német kohómérnökök egyesülete a szakma legkiválóbbjainak járó Carl Lueg-aranyéremmel tüntette ki.

175 éve

1851. június 22-én hunyt el *Kováts Mihály* orvos, nyelvújító, a természettudományok legszorgalmasabb terjesztője. Sokat tett a kémiai magyar szaknyelvért, neki köszönhető a kémia egészét tárgyaló mű, az ún. Magyar Kémia megírása. A négykötetes, eredeti címén a Kémia vagy természettudományok lényegében fordítás, de az eredetnél modernebb szemléletű mű már egészében tárgyalta a kor kémiai ismereteit.

1851. október 31-én született *Ilosvay Lajos* kémikus, vegyész, a kémiaoktatás fejlesztésének kiemelkedő alakja. A pesti

ILOSVAY LAJOS

tudományegyetemen gyógyszerészi és tanári oklevelet szerzett, lektorált. 1875-től *Lenygyel Béla*, majd *Than Károly* mellett tanársegéd. 1880-ban tudományos munkája eredményeként hosszabb kül-

földi tanulmányútra küldték Heidelbergbe, Münchenbe, majd Párizsba. Kimutatta, hogy villámlás hatására a levegőben nitrogén-oxidok keletkeznek. Ennek kimutatására a Griess-féle kémszer érzékenységét nagymértékben fokozta. A Griess-Ilosvay-féle nitrit kémszer egyike a legrégebb nagy érzékenységű reagenseknek. Számos tudományos és ismeretterjesztő könyvet, cikket írt, fontos a szerepet játszott a kémiaoktatás fejlesztésében, a közoktatásügyi minisztérium államtitkára is volt. Tagja, később alelnöke volt az Akadémiának, a Természettudományi Társulat alelnöke, több más szervezet vezetőségi tagja volt.

1851. december 5-én született *Petrik Lajos* vegyész, keramikus, a Magyar Királyi Állami Felső Ipariskola tanára, majd igazgatója. Felsőfokú képesítését a grazi műegyetemen szerezte. Az 1880-as

években kezdett kerámiai kutatásokkal foglalkozni. 1885-ben jelentette meg nyersanyagipari katalógusát Mattyasovszky Jakabbal, Zsolnay Vilmos vejével. 1890–1892 között kutatómunkát végzett Zsolnay Vilmossal és Wartha Vincével, aminek eredménye a ma is közismert és világhírnevet hozó Zsolnay-féle eozinmázás termékek mázáinak a megalkotása.

180 éve

1846-ban a Műszaki Egyetem elődje, a József Ipartanoda megkezdte működését a mai Egyetem téren. 1850-ben hozzácsatolták az 1782-ben alapított mérnöki intézetet, az Institutum Geometricumot. 1856-tól Császári és Királyi József Politechnikum néven működött tovább 1871-ig, amikor egyetemi rangot nyert. Az első mérnöki rendtartás még az Institutum Geometricumban született, amely megköveteli a szakképzettséget és kimondja: „Az 1782. szeptember 19-én kibocsátott, 6548. számú rendelkezés értelmében csak a vizsgát tett és eredménnyel végzett mérnökök alkalmazhatók megyei, vagy kincstári mérnöki beosztásban, így a már vizsgázott és engedélyezett működéssel rendelkező mérnökök jegyzékét az érintett rendelkezésre való hivatkozással azzal a kiegészítéssel közöljük, hogy ha valahol ilyen ügyben intézkednek, értesítésünknek megfelelően járjanak el. Buda, 1789. március 26-án.”

1846-ban kezdett termelni a Drasche-féle téglagyár Kőbányán. A gyárat az 1838-as nagy pesti árvíz után Pest város felkérésére Drasche Henrik alapította. 1908-ig kizárólag téglát, tetőcserepet és keramit útburkoló kockákat gyártottak. A társulat a fajansz- és porcelángyárát 1908-ban hozta létre. A gyár tervező-műhelye több keramikusnak is lehetőséget biztosított.

1846-ban megalakult Pesten Kölle Károly Első magyar ruganymézgagyára. Ebből és Schottola Ernő 1882-ben alapított üzeméből jött létre 1890-ben a Magyar Ruggyantaárugyár.

185 éve

1841. május 18-án Bugát Pál megalapította a Királyi Magyar Természettudományi Társulatot.

1841. május 29-én tartották Pesten a magyar orvosok és természetvizsgálók első vándorgyűlésüket.

1841. szeptember 10-én született Telegdi-Róth Lajos geológus. Jelentős eredményeket ért el a magyarországi kőolaj- és kőszénkutatás terén.

205 éve

1821. február 1-jén hunyt el Jónás József bányamérnök, geológus, a Magyar Nemzeti Múzeum természetrajz osztályának őre. Munkái, publikációi, utazásai (Selmecbánya, Szomolnok, Nagybánya, Kapnikbánya) az ércbányászathoz, bányaműveléshez kapcsolódnak.

1821. május 14-én született Zsigmondy Vilmos bányamérnök, az MTA levelező tagja. Tanulmányait a selmecbányai Bányászati és Erdészeti Akadémián végezte. 1843-ban állami szolgálatba lépett. 1846-ban a Szabadalmazott Osztrák Államvasúttársaság bányamérnöke, s ott Szláv Józseffel együtt a szabadságharc alatt a resicai vas- és acélművek üzemét teljesen átállította a honvédség felfegyverzéséhez szükséges fegyver- és lőszeranyag gyártására. Ezért Olmütz várában rabságot szenvedett, ahonnan 1850-ben szabadult. Elsősorban sikeres artézi kútúrásai tették ismertté. 1865-ben a harkányi, 1866–1867-ben a margitszigeti, majd a lipiki és alcsúti fúrásokat vezette. 1868-ban kezdte meg a városligeti kút fúrását, melynek további munkálatait 1876-ban unokaöccsének, Zsigmondy Bélának adta át. Az elkészült kút 970 m mélységű és 74 °C-os termálvizet szolgáltatott. Az 1879-ben befejezett petrozsényi fúrásokkal gazdag kőszéntelepeket tárt fel. Fúrásainak földtani és hidrológiai tanulságairól értékes tanulmányokban számolt be a Földtani és Természettudományi Közönyben és a Bányászati és Kohászati Lapokban. A magyarországi geotermikus kutatások úttörője volt.

1821. szeptember 26-án született Hantken Miksa geológus és paleontológus, egyetemi tanár, az MTA tagja. Bécsben és Selmecbányán tanult. 1846–1849-ben több bányában bányatiszt. 1849–1850-ben Bécsben analitikai kémiai tanulmányokat folytatott, majd a dorogi szénbányánál dolgozott. 1858-ban Pesten őslénytani kutatásokat végzett. 1861–1867-ben a pesti Kereskedelmi Akadémia tanára, 1866-tól az MNM ásvány- és őslénytárának őre. 1869-ben megszervezte a Földtani Intézetet, amelynek 1870-től igazgatója. 1876-ban a pesti egyetemen magántanári képesítést szerzett. 1882-től haláláig egyetemi tanár a paleontológiai tanszé-

ken. A magyarországi kőszéntelepekről az első gyakorlati szempontból is jelentős összefoglaló ismertetést ő készítette.

210 éve

1816. május 16-án született Mannó Alajos gyógyszerész. 1842-ben kiadott vegytankönyve az első magyar nyelvű orvos-gyógyyszerészi vegytankönyv.

1816. június 5-én Tehel Lajos orvos, a Nemzeti Múzeum gondnoka kísérletei eredményeként világítógázt állított elő, és a múzeumban meggyújtotta az első gázlámpát.

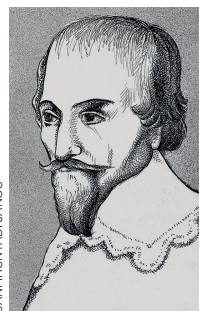
1816. december 16-án hunyt el Benkő Ferenc mineralógus, az első magyar ásványtani mű szerzője (1786). 1796-ban a jénai természetvizsgáló társulat a tagjává választotta. Az ő javaslatára létesült a nagyenyedi természettudományi múzeum.

235 éve

1791. július 24-én hunyt el Born Ignác geológus, felvilágosult tudós, udvari tanácsos. 1769-ben nevezték ki Selmecbányára tanácsosnak. Az 1780-as években foglalkozott az arany- és ezüstércek amalgamozásának tökéletesítésével. 1786-ban amalgamozási eljárásának megismertetésére a Selmecbánya melletti Szklenófürdőn a kor legjelesebb bányászai, kohászai gyűltek össze. A bemutatót követően Born kezdeményezésére megalakították a világ első nemzetközi tudományos társaságát, Societät der Bergbaukunde néven. Jelentős része volt az új, Lavoisier-féle kémiai nézetek hazai elterjedésében.

450 éve

1576-ban született Bánfihunyadi János, az Angliában élő híres magyar alkimista, a londoni Gresham College kémiatana-

BÁNFIHUNYADI JÁNOS

nára. Sokat foglalkozott azzal, hogy a higany elroncsolja az ezüstöt. Érdekeltek a kémiai technológiai és analitikai kérdések, így a festékek, ragasztók és az üveg gyártása, az ólom ezüsttartalmának a kivonása és a meddőhányókból az arany kinyerése.